

2021 – DOSARELE PATRIMONIULUI (LXXXV):

putem noi evada din propria-ne ființă? - natura are oroare de imoralitate! –
- deznaționalizarea a reușit complet? - cancelarul, numit Valahul?

moralitatea
legea fundamentală
a vieții!

Dosarele
patrimoniului (LXXXV)

2021

Anul comemorativ
al celor
adormiți în Domnul!

1874 1951

70 de ani de la
stingerea din viață!

Sever Bocu
redactor șef
Tribuna

în boale luptăm
contra lor alături de
strămoși și cu ei ...
Cauza sinuciderii
lui Ladislau Teleki?
Putem noi evada din
propria-ne ființă, pe care
nu ne-am ales-o noi, ci
ni-a dat-o cineva, părinții,
natura, Dumnezeu?
Valahul într'adevăr veghia!

1811 1861

Ladislau
Teleki
scriitor,
politician

Nu mi-au impus decât două lucruri în viață: bolta
Kant înstelată deasupra mea și legea morală din mine!

La cucerirea Transilvaniei de către maghiari, situația românilor s-a înrăutățit treptat, ei nefiind acceptați în rândul nobilimii decât dacă treceau la catolicism. În evul mediu, multe familii de cneji au trecut în Moldova sau în Valahia, cei rămași având două variante: 1. Să nu îmbrățișeze catolicismul, ajungând în rândul țăranilor liberi, cu riscul să ajungă iobagi; 2. Să treacă la catolicism, aici găsind câteva mari familii ale aristocrației maghiare. În categoria celor care au rămas s-au înscris multe familii, inclusiv familia Huniazilor, Rațiu, familia Dragfi (descendentă din Dragoș al Moldovei), etc.

Continuăm prezentarea selectivă a discursului lui Sever Bocu, „Un conte Teleki despre Transilvania și români la 1848” din Sala Teatrului Național din Timișoara în 11 Aprilie 1943 (publicat în lucrarea „Drumuri și răscruci”): «Nu ar avea nici un sens de a voi a face acum români din acei renegați cari și-au lepădat legea și limba, ca pe o haină învechită, uzată, înainte cu secole, rupând toate legăturile de sânge ce normal îl leagă pe om de părinții și frații lui. Rasa noastră era pe atunci ancorată exclusiv în ortodoxism, religie prigonită, nerecunoscută, până într’atât încât oricine părăsea porturile credinței, intra prin acest simplu fapt, în cornul abundenței, în folosirea avantajilor materiale și politice, dar naționalitatea și-o pierdea iremediabil, fie nobil, fie iobag. Deznaționalizarea a reușit complet, și mulți dintre dâșii au jucat chiar roluri predominante în istoria noii nații în care s’au contopit. Aceasta îi poate revendica

integral și cu tot dreptul, ei ne mai pretinzând pentru noi, pentru istoria noastră, decât **un interes lateral, psihologic, moral, fizic, metafizic.**

Dar o asemenea contopire, este ea imaginabilă, posibilă, biologic, moral? Putem noi evada din propria-ne ființă, pe care nu ne-am ales-o noi, ci ni-a dat-o cineva, părinții, natura, Dumnezeu? Ca fapt da, ca consecințe psihologice, morale, spiritual, chiar fizice, mai dificil. În tot momentul picătura de sânge atavică, o poate lua deasupra, face revoluția ei, dezasimilarea, morală, chiar în exemplarele perfect asimilate. Morala Telekieștilor este cea dinastică, nu a naționalității organice, ci a celei dirijate, acceptate. Telekieștii s’au făcut Unguri pentru obținerea și păstrarea privilegiilor de castă. Ei sunt feuzi și în ei stă triumfătoare, tot timpul, morala feudală, hrăpăreață, sensuală, dominatoare.

Serii de Telekiești trăiesc fericiți în această ontologie materialistă, dar iată că vine unul în serie care nu o mai admite, nu o mai găsește interesantă, unul care, mai desăvârșit constituit, mai în armonie cu legile firii, cu **moralitatea, legea fundamentală a vieții**, căci în fond **natura are oroare de imoralitate**, ceea ce-l face și pe un raționalist ca și Kant - care cu toată critica rațiunii pure e un raționalist, - să exclame: „**Nu mi-au impus decât două lucruri în viață: bolta înstelată deasupra mea și legea morală din mine**”! ... unul care să râvnească la alte adevăruri, la cele ultime, existențiale, pe care le-au ignorat înaintașii săi și atunci catastrofa se produce, inevitabila, profunda, catastrofă telekiană. **Omul nu e singur niciodată, se află în el forțe și tare ale tuturor generațiilor care l-au precedat.** Cunoaștem antecedentele maghiare ale telekieștilor, nu le cunoaștem pe cele premaghiare. Cele maghiare ne-au dat inși norocoși: oameni politici și șefi de stat oportuniști și realiști, beneficiari și profitori. Dar iată că apare unul generator de tragedie. Apare întâmplător, accidental, sau este unul care cu antene mai puternice sufletești prinde sensorial și alte ecouri mai îndepărtate nu numai maghiare ci și premaghiare, române, împotriva cărora se sbate, haotic, confuz. **Un medic arăta că și în boale luptăm contra lor alături de strămoși și cu ei, care au suferit înainte de noi și că astfel secole de maladii freamătă în febra noastră.**

Cauza sinuciderii lui Ladislau Teleki să fi fost deci un conflict rasial din el? Direct, desigur că nu. Indirect, însă, probabil. Ea pare a răsări din mistica sângelui, din un zbuțum al conștiinței, al subconștiinței. Cum? El ajunge de mic în Franța, unde făcuse liceul. Liceul în Franța a fost totdeauna școală foarte serioasă. Teleki este un elev minunat. În contact însă cu cultura latină picătura de sânge valahă din el ajutată o va lua deasupra. Teleki, se reîntoarce în alt Teleki, transfigurat. Revoluția îl va răpi cu ea, dar pe aripa picăturii de sânge el se va avânta deasupra prejudecăților maghiare, singur printre conaționalii săi el va reacționa altfel în fața fenomenelor vieții decât semenii săi. El va simți, că în chestiuni fundamentale stă mai aproape de Români, cu care ajunge deasemenea în contact, la Paris, decât de Ungurii săi, cu care va ajunge la inevitabile conflicte de idei, de visiuni. Aceste conflicte residă profund în natura sa, plină de contradicții spirituale, psihologice, morale. (...) Până la el o serie de telekiești se remarcă în Istoria Maghiarilor. În deosebi, unul, **Iosif Teleki**, din veacul XVII, cancelar al principelui Apafi este stăpîn în epocă, poate figura cea mai importantă a Istoriei Transilvaniei. (...) Cserey în Istoria sa (Cserey Historiaja) îl arată pe **Cancelarul Teleki ca o personalitate atât de covârșitoare încât pe lângă el principele nu era decât un figurant.** Cât despre originea Telekieștilor, Cserey spune că la Curte **Cancelarul**

nici nu era numit decât Valahul. Printre multele prolixități pe cari Cserey le amintește de la Curte, amintesc pe una concludentă, în legătură cu el. Chefurile se țineau lanț spune Cserey și la acestea Apafi obișnuia a le striga convivilor: - „**Să bem confrăți fără grije că ne veghează Valahul care nu bea**”. **Valahul într’adevăr veghia. Nu se mișca o frunză în Principat fără știrea lui.** Totul se făcea și desfăcea prin el. Valahul îl desărcina pe Principe de orice griji, până mai pe urmă - spune tot Cserey - și de cea a echilibrului său conjugal. Se va înscrie cu un act și în Istoria Universală: **el încorporează Ardealul Habsburgilor.** Ca preț pentru aceasta obține titlul de „conte” pentru sine și urmași. N’a fost prea lăudat pentru aceasta de Unguri. Teleki, după moartea lui Apafi, aspira la domnie. S’a instituit o Regență sub președinția sa și el poate și reuși dacă nu cădea la Töröcs-Var în luptă cu Turcii. Tököli care i-a fost adversar și rival i-a adus atunci cadavrul și lovindu-l cu un baston i-a zis: „-de n’ai fi fost tu în Ardeal, chelule, n’ar fi căzut Ardealul sub Nemți”. **Nemții erau Habsburgii cari erau o dinastie germană.**

Al doilea Teleki de remarcabile proporții este **Samuel, bibliofilul**, care a cheltuit averi pentru celebra sa bibliotecă din Târgu-Mureș ce ambiționa să rivalizeze cu *Corviniana*, peste 40000 volume, ceea ce era foarte mult pe atunci. Oportunist tipic, el este un instrument al lui Iosif II pentru politica sa de germanizare, considerat, în consecință, ca nepatriot de Unguri, dar în oarecare raporturi simpatice cu Istoria noastră, cu care ia un contact trecător. Iosif II după ce primește prin poștă *Supplex Libellus Valachorum* îl trimite lui Teleki care era președintele Cancelariei Aulice Transilvane și-i cere avizul. Acesta – citez din Constantin C. Giurescu „**Istoria Românilor**” vol.III, partea I, p.410 – a recunoscut că **Românii sunt locuitorii cei mai vechi ai Transilvaniei** trimise petiția la 18 Mai 1791 Statutelor din Ardeal cu recomandarea ca să asigure petiționarilor beneficiile concivilității și libertatea religioasă. Statutele, se știe, respinseră cu indignare cererea».

(va urma)

Marius HALMAGHI

Sursa online:

<https://www.tribuna.ro/stiri/cultura/2021-dosarele-patrimoniului-lxxxv-putem-noi-evada-din-propria-ne-fiinta-natura-are-oroare-de-imoralitate-deznationalizarea-a-reusit-complect-cancelarul-numit-valahul-159469.html>

The screenshot shows a web browser window with the URL: [tribuna.ro/stiri/cultura/2021-dosarele-patrimoniului-lxxxv-putem-noi-evada-din-propria-ne-fiinta-natura-are-oroare-de-imoralitate-deznationalizarea-a-reusit-complect-cancelarul...](https://www.tribuna.ro/stiri/cultura/2021-dosarele-patrimoniului-lxxxv-putem-noi-evada-din-propria-ne-fiinta-natura-are-oroare-de-imoralitate-deznationalizarea-a-reusit-complect-cancelarul-numit-valahul-159469.html). The page header includes the Tribuna logo with the tagline "Dintotdeauna pentru totdeauna!" and a Sevis advertisement with the text "DIN MĂRGINIMEA SIBIULUI". A navigation menu contains: Eveniment, Actualitate, Stiri de pe strada mea, Sport, Cultura, Sanatate, Timp liber, Tribuna femeilor, and Descopera lumea. The main content area displays the article title: "2021 Dosarele patrimoniului (LXXXV): putem noi evada din propria-ne ființă? - natura are oroare de imoralitate! - deznationalizarea a reușit complet? - cancelarul, numit Valahul?". Below the title, it shows the author "Marius HALMAGHI", the date "29.07.2021 23:07", "410 vizualizari", and "0 comentarii". To the right of the text are three small images of clothing items.

În: Tribuna, 29 iulie 2021